
Jaarboek 2014

Geschiedkundige Vereniging Die Haghe

redactie P.C. van der Heiden
V.L.C. Kersing
P.R. de Kievit
R. van Lit
H.P.L. Rosenberg
C.J.J. Stal

Colofon

© Geschiedkundige Vereniging Die Haghe, 2014
Basis lay-out: Guus Rijken gvn, Den Haag
c/o Beeldrecht, Amsterdam
Vormgeving en productie: Fenna Santbergen,
Santbergen Grafische Vormgeving & DTP, Den Haag
Druk: Drukkerij Durenkamp, Aardenburg
Gebruikte lettertypes: Swift en Arial
Papier: houtvrij halfmat machine coated, 100gr./m²

ISSN 0923-2931

De redactie heeft ernaar gestreefd de rechten m.b.t. de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Illustratie titelpagina

De beeldengroep op de achttiende-eeuwse aanbouw van het Oude Raadhuis van J.B. Xaverij. Links Prudentia en rechts Justitia. *Foto D. Valentijn.*

Secretariaat Geschiedkundige Vereniging

Die Haghe

Valkenboslaan 5, 2563 CD Den Haag
tel. (070) 360 28 94
www.haagsegeschiedenis.nl
diehaghe@haagsegeschiedenis.nl

Advertenties

Voor het plaatsen van een advertentie in het Jaarboek Die Haghe, kunt u contact opnemen met de penningmeester van Die Haghe, E.B. de Vries, Margrietstraat 9, 2555 PT Den Haag, tel. (070) 368 69 21.
ebdevries@xs4all.nl

Aanwijzingen auteurs

Wie een artikel voor het jaarboek wil aanbieden, kan de door de redactie opgestelde aanwijzingen voor auteurs opvragen bij V.L.C. Kersing, Dienst Stadsbeheer, Afdeling Archeologie, Postbus 12651, 2500 DP Den Haag, tel. (070) 353 66 33.

Kopij kan worden gezonden naar:
victor.kersing@denhaag.nl

Oude jaarboeken

Voor inlichtingen over het verkrijgen van oude jaarboeken kan men zich wenden tot het secretariaat of tot de studiezaal van het Haags Gemeentearchief.

Opgave nieuwe leden

Nieuwe leden kunnen zich opgeven bij de ledenadministratie: de heer E.B. de Vries, Margrietstraat 9, 2555 PT Den Haag, tel. (070) 368 69 21.
ebdevries@xs4all.nl

Van de redactie

In het afgelopen jaar heeft de redactie door het overlijden van Paul Toby een zwaar verlies geleden. Twaalf jaar lang was hij als lid aan de redactie verbonden. Onder zijn bekwame supervisie als eindredacteur zijn tien jaarboeken tot stand gekomen.

Een grote, wellicht historische verandering heeft plaatsgevonden in de uitvoering van het jaarboek. Na 114 verschenen jaarboeken in het stemmige zwart-wit, ligt er dit jaar een volledig in kleur gedrukt jaarboek voor u.

In het eerste artikel toont Anne-Maria van Egmond ons meteen al een bijzonder kleurig middeleeuws tafereel, toegeschreven aan Jan van Eyck. Uit haar onderzoek in de grafelijke rekeningen wordt duidelijk dat er al in de middeleeuwen verschillen waren tussen een hofschilder in 'vaste dienst' zoals Van Eyck en een zelfstandig opererende schilder (een *zyp'er avant la lettre*), welke van invloed waren op hun eeuwige roem of dito anonimiteit.

Koningin Beatrix was in 1980 niet de eerste die paleis Noordeinde als werkpaleis ging gebruiken. Mieke van Leeuwen-Canneman geeft een overzicht van het diverse gebruik van het paleis in de roerige tijden van de Bataafse Republiek.

Thierry baron van Brienen van de Grootte Lindt bouwde zijn stadspaleis aan het Lange Voorhout, het tegenwoordige Des Indes, niet alleen om zijn status te benadrukken, maar ook om zijn omvangrijke schilderijencollectie van contemporaine schilders te huisvesten. Frouckje van Hijum belicht verschillende kunsthistorische aspecten rondom deze collectie.

Wouter Klem schetst in zijn artikel over de

stemrechtstrijd in Den Haag in de jaren tachtig van de negentiende eeuw onder meer de relatie tussen de Haagse socialisten en de lokale autoriteiten. Hoe kon bijvoorbeeld de tribune in de Troonzaal op Prinsjesdag 1883 opeens gevuld zijn met een horde weesmeisjes terwijl de socialisten als eersten in de rij stonden om hier met hun spandoeken plaats te nemen?

Vormde de vondst van het portret van Rommert Casimir tussen het verregende Scheveningse huisvuil aanleiding tot een aardig artikel in het Jaarboek 2009, nu verhaalt Paul Gerretsen andermaal over de rector van Het Nederlandsch Lyceum, die zich in het begin van 1914 tussen twee vuren bevindt.

Het tweejarig verblijf van de jonge Jorge Semprun in Den Haag neemt volgens Chris Nigten een belangrijke plaats in binnen een groot deel van zijn literaire oeuvre. Van 1937 tot 1939 woonde Semprun in de witte villa aan Plein 1813 nummer 4.

Ramses van Bragt levert in zijn artikel over de bouwgeschiedenis van de markante Sportlaanflats een bijdrage aan de geschiedenis van de Haagse Wederopbouw in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

In het dichtbebouwde Regentessekwartier is sinds 2011 een groene oase aanwezig in de vorm van Emma's Hof. Herman Olthof beschrijft het proces van de totstandkoming van de gemeenschapstuin.

De gewaardeerde vaste rubrieken sluiten dit eerste kleurige jaarboek af.

Inhoud

3	Van de redactie
5	Jaarverslag over 2013
10	Anne-Maria J. van Egmond, Dirc die maelre en Jan van Eyck
29	Mieke van Leeuwen-Canneman, Regeren in vorstelijke sfeer
61	Frouckje van Hijum, Tussen status en liefhebberij
96	Wouter Klem, Van kranten venten tot massademonstratie
124	Paul Gerretsen, Rector Rommert Casimir tussen twee vuren
144	Chris Nigten, Op doorreis in Den Haag
158	Ramses van Bragt, Zestig jaar Sportlaanflats (1954)
188	Herman Olthof, Emma's Hof; van patronaatsgebouw tot stadstuin
194	H.F. Ambachtsheer, Monumentenzorg in Den Haag in 2013
206	Archeologie in Den Haag in 2013
212	Robert van Lit en Lex van Tilborg, Haags Historisch Museum en Museum de Gevangenpoort in 2013
222	Renske Boosman, Overleden Hagnaars in 2013
235	Frans van Rooijen, Nieuwe Haagse archieven in 2013
240	Phil Swenker, Publicaties over Den Haag in 2013
250	Samenstelling van het gemeentebestuur van Den Haag op 31 december 2013
253	Corien Glaudemans, Nieuwe straatnamen in 2013
258	Renske Boosman, Kroniek over 2013
273	Over de auteurs
275	Paul de Kievit, Register
297	Advertenties

Jaarverslag over 2013

1. Leden

Het ledenaantal bedroeg eind 2013 1104 personen en instellingen. Het gezinslidmaatschap wordt als twee personen geteld. In 2013 zijn 82 lidmaatschappen beëindigd, terwijl 20 nieuwe leden konden worden verwelkomd.

2. Bestuur

In 2013 was het bestuur als volgt samengesteld:
 drs. F.A. Wijsenbeek, voorzitter
 drs. P. de Kiefte, secretaris
 ir. E.B. de Vries, penningmeester
 mevrouw Ph.A.M. Swenker, lid
 mevrouw drs. D.G. Timmer, lid (tot 23 maart)
 mevrouw drs. W. Goudswaard, lid (vanaf 23 maart)
 R.P.H. Wubbels, lid
 drs. L.A.F.H. van Tilborg, lid (vanaf 23 maart)

Het bestuur kwam bijeen op 1 februari, 18 maart, 3 mei, 26 juni, 26 augustus, 17 oktober en 4 december 2013.

3. Erefuncties en ereleden

Beschermvrouwe: H.M. de Koningin (tot 30 april)
 H.K.H. Prinses Beatrix (vanaf 30 april)
 Erevoorzitter: de heer J.J. van Aartsen, burgemeester van Den Haag
 Ereleden: mevrouw mr. G.E. Heijnis, drs. H. Bordewijk, drs. D.J. Cannegieter, drs. W.J. Deetman, drs. M. van Doorn, mr.dr. A.J.E. Havermans, mr. G.W. van Herwaarden, drs. W.M. van der Mast en drs. C.J.J. Stal.

4. Algemene Ledenvergaderingen

De voorjaarsvergadering werd gehouden op 23 maart 2013 in de Schutterszaal van het Haags Historisch Museum. Zevenenveertig leden woonde de vergadering bij.

Nadat het verslag van de Algemene Ledenvergadering van 29 september 2012 akkoord was bevonden, gaf de penningmeester een toelichting op de jaarrekening 2012. Het resultaat van het boekjaar was licht positief door enkele meevallers en eenmalige baten. Hoewel het aantal lidmaatschappen in 2012 met 3% was gedaald ten opzichte van 2011, waren dankzij enkele donaties de inkomsten door contributies en donaties hoger dan begroot. Onze activiteiten zijn in 2012 wederom ondersteund met een subsidie van de gemeente Den Haag. De tweejaarlijkse Die Haghe prijs ter waarde van € 5000 was in 2012 weer mogelijk gemaakt door een donatie van Insinger de Beaufort.

Nieuw in de jaarrekening was de post voor cursussen en workshops die onder auspiciën van onze vereniging op het Haags Gemeentearchief georganiseerd worden. De deelnemers betalen een kleine vergoeding voor de vrijwilligers die de cursus geven.

Mede door de eenmalige opbrengst van het lustrumboek 2010 kon in 2013 meer geld gereserveerd worden voor ons 125-jarig jubileum in 2015. De heer Zoomers bracht verslag uit namens de kascommissie, bestaande uit de heer mr. W.H. Zoomers (voorzitter), mevrouw drs. A.E. Kraaijenhagen-Oostinga en mevrouw mr. C.L. Klooster-

1. De vispartij, toegeschreven aan Jan van Eyck, circa 1420-1425. Parijs, Musée du Louvre. Foto Jean-Gilles Berizzi.

Dirc die maelre en Jan van Eyck

Een ambachtsman en een kunstenaar in Den Haag

Anne-Maria J. van Egmond

Toen Claudine Chavannes-Mazel, hoogleraar middeleeuwse kunst aan de Universiteit van Amsterdam, de Eyckiaanse tekening van het visende hofgezelschap uit het Louvre in Museum Meermanno | Huis van het boek tentoonstelde, riep de titel van de tentoonstelling *Jan van Eyck terug in Den Haag* enige vraagtekens op.¹ Kennelijk ontbrak de voorkennis die nodig is om deze titel juist te kunnen interpreteren en is het Nederlandse publiek over het algemeen slecht op de hoogte van Jans verblijf aan het Haagse hof.² Jan van Eyck was in de late middeleeuwen de enige schilder die aan dit hof een vaste betrekking had. Voor Van Eyck zijn vaste positie betrok, werden opdrachten voor schilderwerk verleend aan ‘freelance’ schilders, zoals *Dirc die maelre* die veelvuldig in de grafelijke rekeningen wordt genoemd. Deze rekeningen bevatten zowel inkomsten als uitgaven over het landsbestuur maar ook over de hofhouding, die in verschillende rubrieken zijn gesorteerd. Dit artikel vergelijkt op welke wijze Jan van Eyck en Dirc die maelre in de Haagse rekeningen voorkomen en wat hun positie voor implicaties heeft voor de informatie die uit de rekeningen gedestilleerd kan worden. Wat verrichtten deze schilders aan het Haagse hof?

Twee schilders

Jan van Eyck wordt net als Dirc die maelre in de rekeningen niet met een achternaam genoemd. We lezen tussen 1422 en 1425 steeds over ‘Jan die maelre’ of ‘Johannes die scilder’. Een mededeling in een benoemingsdocument van de Bourgondische hertog Philips de Goede maakt dat deze Jan te identificeren is als Jan van Eyck. Volgens deze aanstellingsbrief dienden betalingen te worden gedaan aan Philips’ nieuwe hofschilder, ‘aan Johannes van Heick, schilder en kamerling van de overleden heer hertog Jan van Beieren’.³ De Jan of Johannes die in de Haagse rekeningen wordt genoemd kan dus aan Jan van Eyck gelijkgesteld worden. Na het overlijden van Jan van Beieren, graaf van Holland en Zeeland en hertog van Beieren-Straubing, in januari 1425 vertrok Van Eyck naar Brugge en enige maanden later nam Philips hem in dienst als een van zijn vele hofkunstenaars. Deze brief is de eerste van vele documenten uit de financiële administratie van Philips de Goede waarin Jan van Eyck genoemd wordt. Jan zou tot zijn dood in 1441 voor de hertog werkzaam blijven. Hoewel waarschijnlijk geen van de werken die Van Eyck in opdracht van de hertog maakte bewaard is gebleven, getuigen de vele schilderijen voor zijn hooggeplaatste onderdanen van een bijzonder roemrijke carrière.

Regeren in vorstelijke sfeer

Het Oude Hof als zetel van de uitvoerende macht van de Bataafse Republiek, 1798-1806

Mieke van Leeuwen-Canneman

In de vroege ochtend van 22 januari 1798 maakte een staatsgreep van de Bataafse Republiek een eenheidsstaat. Plaatselijke en gewestelijke bestuurders zouden niet langer de dienst uitmaken, maar een centraal landsbestuur zou in nauwe samenhang met de hoogste wetgevende macht – de volksvertegenwoordiging – de leiding op zich nemen. De vorming van dit nieuwe bestuur had in de dagen na 22 januari dus de hoogste prioriteit en was enkele dagen later een feit.

Deze allereerste regering resideerde – na een korte episode in het gewezen Logement van Amsterdam aan het Plein – in het Oude Hof, het voormalige paleis van de Oranjes aan het Noordeinde.¹ Van hieruit gaven bestuurders van drie elkaar opvolgende regimes, die van het Uitvoerend Bewind (1798-1801), het Staatsbewind (1801-1805) en de Raadpensionaris (1805-1806), invulling aan de nieuwe structuur van de jonge staat-in-wording. Die perioden kenmerkten zich onderling door verschillende staatkundige inzichten, maar hadden als belangrijke overeenkomst dat de eenheidsstaat overeind bleef.

Het eerste gedeelte van deze bijdrage schetst de stappen, die leidden tot ingebruikneming van het Oude Hof², waarbij voor een goed begrip de daarbij behorende politieke gebeurtenissen

1. De aanstichters van de staatsgreep van 22 januari 1798 betreden via de Mauritspoort het Binnenhof om naar de vergaderzaal van de Nationale Vergadering te gaan. *Haags Gemeentearchief.*

Tussen status en liefhebberij

De verzameling schilderijen van Thierry baron van Brienen van de Groote Lindt (1814-1863)

Frouckje van Hijum

Hotel des Indes aan het Lange Voorhout in Den Haag is vandaag de dag een bekend Haags monument. Toen dit majestueuze gebouw rond het midden van de negentiende eeuw als woning voor Willem Diederik Arnold Maria (Thierry) baron van Brienen van de Groote Lindt werd gebouwd, was het vooral bedoeld om de status van de baron te etaleren en ruimte te bieden voor de grote feesten die Thierry graag hield. Er schuilde echter nog iets anders in dit stadspaleis: een zeer omvangrijke schilderijenverzameling van eigentijdse kunstenaars.

De auteur heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar deze collectie. Uit de inventaris die bij het testament van Thierry in het Haags Gemeentearchief bewaard wordt, is duidelijk geworden waar de verzameling uit bestond en hoe internationaal de collectie van de Haagse baron was in de eeuw die juist zo lang bekend heeft gestaan als een nationalistische periode. Ook de invloed van het hof is bij dit onderzoek betrokken. Thierry was namelijk nauw verbonden met het koningshuis, aangezien hij kamerheer was van de koningen Willem I, Willem II en Willem III. De koninklijke kunstcollectie en de aanzienlijke verzamelingen van twee tijdgenoten zijn in dit onderzoek met die van Thierry vergeleken om

1. Deurknop met de initialen van de bouwheer, baron Van Brienen van de Groote Lindt, in zijn vroegere woonhuis aan het Lange Voorhout, het tegenwoordige Hotel des Indes. *Foto auteur.*

Van kranten venten tot massademonstratie

De stemrechtstrijd in Den Haag van 1880 tot 1887

Wouter Klem

Inleiding

Stemrecht of revolutie was de keuze waarvoor Nederlandse sociaaldemocraten halverwege de jaren tachtig van de negentiende eeuw stonden. Het eerste werd pas een kleine veertig jaar later gerealiseerd en een revolutie hing nooit echt in de lucht, ondanks grote spanningen tussen socialistische en politieke machthebbers eind 1885. Om met de woorden van historicus E.H. Kossmann te spreken, waren deze jaren tachtig 'het aarzelend en onrustig begin van wat een zeer geleidelijk proces van democratisering zou worden'.¹ Deze onrust werd gekanaliseerd met de vorming van politieke partijen, met de oprichting in 1879 van de Anti-Revolutionaire Partij (ARP) en de Sociaal-Democratische Bond (SDB) in 1881. Deze Bond ging de straat gebruiken als platform voor politieke agitatie en propaganda, door het verspreiden van pamfletten en kranten en het houden van optochten, toespraken en demonstraties.

De weinig geïndustrialiseerde Nederlandse steden hadden in deze periode te maken met weinig werkgelegenheid en een groeiend aanbod aan arbeidskrachten. Door de import van goedkoop graan verloren veel boeren hun werk en trokken zij naar de steden om voor lage lonen te werken in de fabrieken. Door de omvang van de arbeidsmigratie en andere factoren, zoals het

1. Portret van Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Foto door P. Baum & Co., circa 1885, album de Beaufort. *Collectie Haags Gemeentearchief.*

Rector Rommert Casimir tussen twee vuren

Een vergeten hoofdstuk uit de geschiedenis van
Het Nederlandsch Lyceum, nu een eeuw geleden

Paul Gerretsen

Proloog

Op zaterdag 24 januari 1914 rinkelde de telefoon in de werkkamer van J. Bruinwold Riedel, algemeen secretaris van het hoofdbestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, gevestigd aan de Nieuwezijds Voorburgwal te Amsterdam. Toen hij de hoorn van de haak nam, werd hij doorverbonden met de voorzitter van het hoofdbestuur mr. H.A.E. Modderman.¹ Het was een verontrustend telefoontje: er was onder ouders van Het Nederlandsch Lyceum hevige onrust ontstaan.² Het gerucht deed namelijk de rond dat rector Rommert Casimir de school zou verlaten om hoogleraar te worden in Groningen.³ Het betrof de bijzondere leerstoel in de pedagogiek, ingesteld door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.⁴ Het gerucht dat Casimir naar Groningen zou vertrekken was niet uit de lucht gegrepen. Sinds het vroege voorjaar van 1913 was Bruinwold Riedel namelijk in vertrouwelijk overleg geweest met de Haagse rector die zeer ingenomen bleek met de avances van het Nut. In feite had Casimir zijn jawoord gegeven voor een benoeming, waarvan de bestuurders van Het Nederlandsch Lyceum, laat staat docenten en ouders onkundig waren. De benoeming zou dezer dagen haar beslag

1. J. Bruinwold Riedel, algemeen secretaris van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, 1887-1915. Foto Franz Eiffert, Amsterdam. Collectie Groninger Archieven.

Op doorreis in Den Haag

Twee jaren uit het leven van Jorge Semprun

Chris Nigten

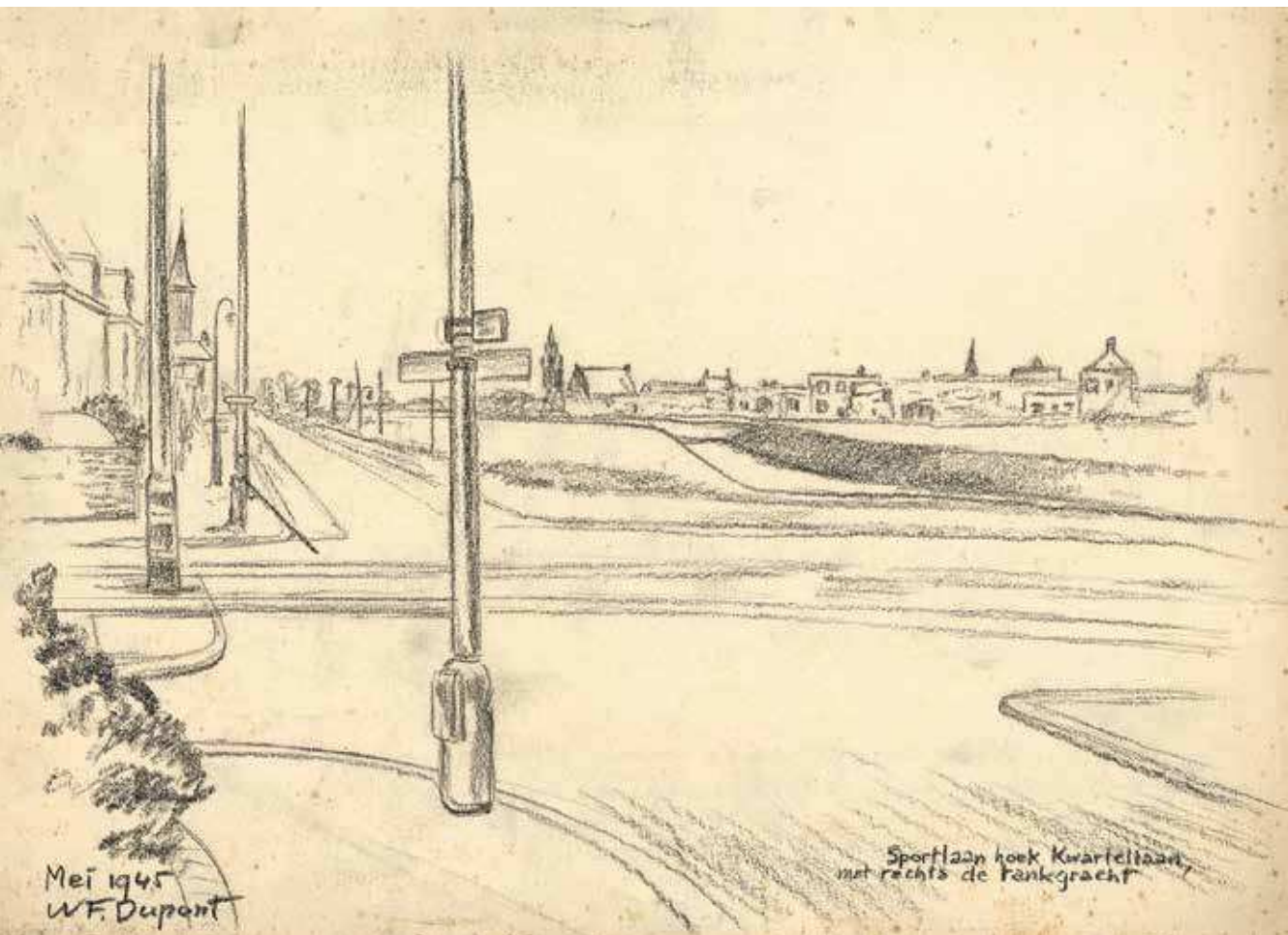
Den Haag heeft altijd veel tijdelijke gasten uit het buitenland mogen ontvangen, zoals ambassadeurs, reizigers en expats. Zij kijken met de blik van een buitenstaander en soms vertrouwen zij hun indrukken van onze stad aan het papier toe. In dit verband is het werk van de schrijver Jorge Semprun¹ interessant, omdat zijn herinneringen aan Den Haag in diverse boeken van zijn hand voorkomen. Aanvankelijk beperkte zijn bekendheid in Nederland zich voornamelijk tot een kleine kring liefhebbers. Hierin kwam in 1989 verandering door zijn medewerking aan het spraakmakende vierluik van de VPRO *Nauwgezet en wanhopig*. In dit televisieprogramma van Wim Kayzer over de geschiedenis van de twintigste eeuw kwamen nog drie schrijvers aan het woord, te weten György Konrád, George Steiner en Gabriel García Márquez. Voor Semprun, die tijdens het aan de uitzending voorafgaande jaar in Spanje onverwachts was benoemd tot minister van Cultuur in het kabinet van de sociaaldemocratische minister-president Felipe González, was dit optreden een doorbraak in Nederland.

Tot veler verrassing vertelde hij dat hij in zijn jeugd ook in ons land heeft gewoond. Na het uitbreken van de Spaanse Burgeroorlog had hij op twaalfjarige leeftijd in september 1936 met zijn familie Spanje moeten ontvluchten om vervolgens begin 1937 als nauwelijks dertienjarige

in Den Haag te arriveren. Zijn vader was hier benoemd tot zaakgelastigde van de democratische Spaanse Republiek. Na de erkenning in februari 1939 door de Nederlandse regering van het bewind van generaal Franco vertrok het gezin naar Parijs. Dit artikel is gewijd aan de twee jaren die Jorge Semprun in onze stad heeft doorgebracht.² In het leven van deze Spaans-Franse schrijver, die in 1923 in Madrid werd geboren en in 2011 in Parijs overleed, zouden de Haagse jaren 1937-1939 een beslissende fase blijken. Den Haag was het voorportaal van de ballingschap.

Nauwgezet en wanhopig

In de eerste twee delen van het historische VPRO-programma stonden achtereenvolgens vooral jeugdherinneringen en de Tweede Wereldoorlog centraal.³ In de eerste aflevering verduidelijkte Jorge Semprun zijn op het eerste gehoor paradoxale uitspraak, dat hij zijn vader dankbaar was voor het uitlokken van een familiecatastrofe. Deze Spaanse intellectueel, de jurist en docent José María de Semprún Gurrea, had de zijde van de in 1931 uitgeroepen Tweede Republiek gekozen. De dramatische gevolgen van deze in zijn sociale milieu opzienbarende keuze, ingegeven door zijn visie op de wereld, droeg hij zijn verdere leven manmoedig. Na de Haagse jaren betekende deze stellingname ook,

1. Sportlaan hoek Kwartellaan met rechts de tankgracht, krijt in zwart, Willem Frederik Dupont, 1945.
Foto Haags Gemeentearchief.

Zestig jaar Sportlaanflats (1954)

een geschiedenis van de bouw

Ramses van Bragt

Inleiding

In 2015 is het precies zestig jaar geleden dat het langgerekte flatgebouw aan de Haagse Sportlaan, tussen Kwartellaan en het HagaZiekenhuis, een ontwerp van Piet Zanstra, werd opgeleverd. In die zestig jaar is de geschiedenis van de flats nog niet verteld; dit jubileum biedt een mooie aanleiding. Dit artikel gaat kort in op het Wederopbouwplan van stedenbouwkundige en architect Dudok, uitvoeriger op de bouwgeschiedenis en op een van de investeerders (de OLVEH van 1879), op architect Piet Zanstra, kunstenaar Jan Goeting en aannemer Bertus Meijer. Over deze laatste persoon, eigenaar van Bouwbedrijf Meijer & Zonen, is verrassend genoeg weinig geschreven. Dit mag gerust opmerkelijk worden genoemd, aangezien hij door zijn bouwopdrachten letterlijk beeldbepalend is geworden voor het Den Haag tussen circa 1945 en 1980.

Dit artikel probeert deze lacune op te vullen, mede dankzij nog niet eerder gepubliceerd archief- en beeldmateriaal, waarbij de Sportlaanflats telkens het uitgangspunt zijn.

Tweede Wereldoorlog

De Sportlaanflats zijn gebouwd op de plaats waar de Duitsers vanaf 1942 een verdedigingslinie van maar liefst 5.000 kilometer (van Noorwegen tot aan de grens met Spanje) aanleggen

om de westgrens van hun Derde Rijk te kunnen verdedigen. In Den Haag leidt deze Atlantikwall tot een tankgracht van 27 meter breed met daaromheen een zone van een paar honderd meter breed. De Duitsers leggen deze zigzaggen-gracht aan in het tracé van de Haagse Beek om vervolgens bij Duinoord af te slaan naar de 'vesting Scheveningen'. Tussen oktober 1942 en februari 1943 evacueert de Duitse bezetter in de Bomen- en Bloemenbuurt 132.000 bewoners uit 175 straten en worden huizen in 75 straten gesloopt. Hierdoor wordt onder meer het stratenplan tussen de Vogelwijk en de Bloemenbuurt verbroken en is er bijvoorbeeld geen rechtstreekse verbinding meer tussen de Geraniumstraat en de Patrijslaan.¹

Dudoks herbouwplan voor de Sportlaan

'Men dient te bedenken, dat stedebouw een coördinatie is van tal van belangen, en men mag zich daarbij niet blind staren op één onderdeel, zonder de samenhang met het gehele samenspel van factoren in het oog te houden' (Dudok, brief 21 juli 1948 aan het Haagse College van B&W).²

Na de oorlog wacht Den Haag een enorme hersteloperatie: niet alleen de tankgracht laat een grote wond achter in de stad, ook het vergissingsbombardement op het Bezuidenhout en Korte Voorhout en de verwachte bevolkings-

Emma's Hof; van patronaatsgebouw tot stadstuin

Herman Olthof

Foto Nelleke Mineur.

In het laatste decennium van de negentiende eeuw maakte de woningbouw van het zich snel uitbreidende Den Haag de sprong over het Ver-versingskanaal. Voordien lagen aan de overkant van het kanaal landbouwgronden, weilanden en uitgestrekte duingebieden en kon men, staande voor het raam van de bovenste verdieping van een der laatste woningen van de stad aan de Conradkade, in de verte de toren van de Oude Kerk in Scheveningen zien.

Een groot deel van dit gebied was eigendom van Adriaan Goekoop, die het van zijn vader had geërfd, telg uit een oud geslacht uit Goedereede, waar de familie sinds meer dan twee eeuwen uitgebreide goederen bezat en veel bestuurlijke functies had uitgeoefend. Een jaar na de geboorte van Adriaan in 1860 verhuisde het ouderlijk gezin naar Den Haag en betrok een woning aan de Alexanderstraat 17, op de hoek van Plein 1813. Daar bracht de jongeman zijn jeugd door. Had zijn vader naar men zegt uitsluitend interesse in handelsspeculaties, zijn zoon bezat een andere kijk op de wereld. Weliswaar vermeerderde hij zijn bezittingen door verstandige (en slimme!) aankopen, maar tegelijkertijd lag zijn belangstelling bij de Griekse literatuur en kunstgeschiedenis. Voorts heeft hij belangrijke schenkingen aan de stad Den Haag gedaan, onder meer de grond voor de Regentessekerk, het Volks- en Schoolbad en het Gymnasium Haganum (de tuin van zijn woonhuis!).¹

Het perceel waarop thans Emma's Hof is gelegen verkocht Goekoop begin vorige eeuw, tezamen met veel andere stukken bouwgrond en woningen, aan Nicolaas Johannes Boon, directeur van een bouwmaatschappij. Boon was

een van de vele particuliere projectontwikkelaars die in hoge mate bepaalden hoe de uitbreidingen van de groeiende stad er uit gingen zien. Goekoop had het stratenplan opgesteld voor de nieuwe wijk het Regentessekwartier, waarbij grotendeels de oude verkaveling van sloten en wegen werd gevolgd. Onder invloed van de directeur van de nieuwe Dienst Gemeentewerken, I.A. Lindo, kwam in een gewijzigd plan voor het eerst een diagonale straat te voorschijn: de Regentesseleaan. 'Een schoone boulevard met talrijke zijstraten' zoals het Jaarboekje van Die Haghe in 1904 vermeldt.² Voor het overige bleef het patroon van lange rechte straten en haakse dwarsstraten in het Regentesse- en Valkenboskwartier gehandhaafd.

Nicolaas Boon liet in de jaren daarna een groot aantal woningen bouwen aan onder meer de Galileïstraat en de Beeklaan. Vanuit zijn woning aan de Laan van Meerdervoort 250 kon hij de werkzaamheden op korte afstand volgen. In 1916 verkocht hij aan het r.-k. kerkbestuur St. Agnes 'een poort, bovenwoning, plaats en kantoor' aan de Beeklaan 267 met een tweede toegang aan de Galileïstraat 36.³

De nog jonge Agnesparochie ont kwam niet aan de euforie die de snel aantrekkende economie na de Eerste Wereldoorlog veroorzaakte. Alles leek mogelijk om de groeiende kerkelijke gemeente te ontwikkelen. Op het terrein aan de Beeklaan en de daar gelegen kegelbaan moest een parochiehuis komen dat als centrum kon dienen voor het parochiële leven. Alle verenigingen zouden hier onderdak vinden en ook de jeugd zou er een plaatsje krijgen. Verder dacht men aan het geven van uitvoeringen, lezingen, kunst en amusement.

Monumentenzorg in Den Haag in 2013

H.F. Ambachtsheer¹

Inleiding

2013 was voor monumentenzorg meer dan andere jaren een gedenkwaardig jaar. De resultaten van het monumentenbeleid en het -programma maakten van dit verslagjaar een mooi 'oogstjaar'.

Cultuurwaardenonderzoek

Project 'Sporen van Smaragd', Indisch erfgoed in het stadsbeeld

Het in 2010 gestarte project *Sporen van Smaragd* kwam in het verslagjaar min of meer tot een afronding met vijf producten. De resultaten werden onder de aandacht van een breed publiek gebracht met publicaties en activiteiten die zowel voor professionals als belangstellenden toegankelijk waren.

Allereerst werd in de Regentenzaal van het voormalige ministerie van Koloniën aan het Plein 'De Indische stad' gepresenteerd, een stadskaat met Indisch erfgoed. De kaart biedt een wandeling langs Haags-Indisch erfgoed, die zowel te voet als digitaal kan worden gemaakt. De kaart bevat, naast een (traditionele) plattegrond, iconen met een typisch Indisch karakter. De iconen kunnen met een smartphone 'gelezen' worden, waarmee de lezer toegang krijgt tot meer informatie over en (historisch) beeldmateriaal van de locaties met een Indisch verleden. Op de Tong Tong Fair volgde de presentatie van de publicatie *Sporen van Smaragd. Indisch erfgoed in Den Haag, 1853-1945* (VOM-reeks 2013 nr. 2). In dit boek geven de Haagse kunsthistorici Andréa Kroon en Audrey Wagtberg Hansen een overzicht van tientallen bijzondere en prachtige bouwwerken met een Indische

1. Op de Tong Tong Fair 2013 was het project *Sporen van Smaragd. Indisch erfgoed in Den Haag, 1853-1945* prominent aanwezig. Foto Ebbert Olierook.

Archeologie in Den Haag in 2013

Ook in 2013 heeft de afdeling Archeologie diverse onderzoeken uitgevoerd en veel publieksactiviteiten ondernomen.¹ Voorbeelden van de laatste zijn de deelname aan de Dag van de Haagse Geschiedenis en de Dag van de Architectuur, de bijdrage aan het Zeeheldenfestival, de tentoonstelling over munten (*Nieuwe koning, oude keizers*) in het Haags Historisch Museum vanwege de troonswisseling en de tentoonstelling over het onderzoek aan de Bierstraat in het stadhuis aan het Spui en in het stadskantoor aan de Leyweg. Voor de laatste presentatie is naar oud recept het bier 'de Oyevaar' gebrouwen en werd iets later tijdens het kinderboekfestival in het Atrium een kinderboek genaamd *Neeltje Willemsdochter* over het leven rondom de Bierstraat in 17de-eeuws Den Haag gepresenteerd door wethouder Baldewingsh. De tentoonstelling over het Romeinse fort op Ockenburgh was eerst nog te zien in het Museon en werd later verplaatst naar het Archeologiehuis van de provincie Zuid-Holland bij het Archeon in Alphen aan den Rijn. Tijdens Open Monumentendag was de Tempel open voor publiek en werden rondleidingen en workshops gehouden en werden door Dario Fo twee voorstellingen in de stenen kamer in Madestein gegeven. In 2013 zijn in totaal zo'n veertig rondleidingen, lezingen en presentaties door Archeologie verzorgd en er zijn aan groep 6 van de basisschool via het Cultuurmenu ongeveer dertig lessen gegeven in de Tempel, onder het motto 'hoe word ik archeoloog'. In 2013 zijn 22 onderzoeken uitgevoerd, en zijn er diverse rapporten verschenen, waaronder een publicatie over de opgravingen bij ziekenhuis Bronovo en het publieksboek *Archeologie achter de duinen. Het rijke verleden van Den Haag*.

In december werd de Historische groeikaart gepresenteerd, die gemaakt is met onze erfgoedpartners het Haags Historisch Museum, het Haags Gemeentearchief en de afdeling Monumentenzorg van de gemeente.

Erasmushove, voormalig ESDO-terrein

Een van de onderzoeken in 2013 werd uitgevoerd op de Erasmushove, het voormalige voetbalveld van ESDO (afb. 1 en 2). Hierbij werd de noordelijke flank van een duin blootgelegd met daarin een aantal stratigrafisch gescheiden archeologische niveau's.

De vroegste sporen en vondsten dateren uit de ijzertijd en zijn afkomstig uit een cultuurlaag die bovenop het duin lag. Op de noordflank van het duin ging de laag over in een veenpakket. De laag was volledig intact in de duinpan aan de zuidzijde van het terrein en was afgetopt op de hogere delen van het duin. In de laag zat een grote hoeveelheid vondstmateriaal, bestaande uit voornamelijk aardewerk en wat natuursteen.

Het aardewerk kon worden gedateerd in de tweede helft van de midden ijzertijd (350-250 v. Chr.).² Toen was de locatie blijkbaar intensief in gebruik. De aangetroffen sporen wijzen op een veekraal op de flank van het duin. Op de noordflank van het duin bevatte de cultuurlaag aanzienlijk minder materiaal. Opmerkelijk is dat hier op twee plekken, op de grens tot waar het veen kon groeien, twee potten waren neergezet. Deze zijn door latere afzettingen platgedrukt en verkruid. Waarom waren deze potten hier geplaatst? Misschien zijn dit rituele deposities, of zijn de potten gewoon kapot achtergelaten bij het opscheppen van drinkwater uit de natte laagte ten noorden van het duin.

Na een overstroming van de Gantel werd het terrein in

Haags Historisch Museum en Museum de Gevangendoor in 2013

Robert van Lit en Lex van Tilborg

Een belangrijke gebeurtenis voor beide musea was het vertrek van Antoinette Visser. Na acht jaar directeur te zijn geweest, ging zij met pensioen. In de Koninklijke Schouwburg werd haar op 1 mei een prachtig afscheid bereid. Velen, onder wie burgemeester Jozias van Aartsen, bedankten Antoinette voor haar grote inzet. Zij bracht leven in de brouwerij en zette daardoor de beide musea flink op de kaart. Eén van de afscheidsgeschenken was een nieuw in het leven geroepen fonds dat haar naam draagt en dat zich gaat inzetten voor de ondersteuning van 'jong talent'. Helemaal verdwenen van het Haagse toneel is Antoinette niet, want zij bleef zich bezighouden met bestuurlijk werk en werd aangezocht om de historische organisaties in Den Haag, waaronder ook Die Haghe, tot nauwere samenwerking te brengen.

Marco van Baalen, voorheen hoofd collecties van beide musea, volgde Antoinette op als directeur. Hij maakte bekend voornemens te zijn om vooralsnog de koers die zijn voorganger in samenwerking met staf en Raad van Toezicht heeft uitgezet, te blijven volgen.

Tentoonstellingen

Na afloop van de tentoonstellingen over 125 jaar huishoudonderwijs en over reizigster en fotografe Alexine Tinne (zie het vorige verslag) werden twee etages ingericht met de tentoonstelling *Indië in Den Haag, een eeuwenoude band*. Hier werd aandacht besteed aan

1. De nieuwe directeur Marco van Baalen naast de afzwaaiende Antoinette Visser. Foto Haags Historisch Museum.

de relatie tussen de residentie en de Indische archipel. Er was onder meer prachtig materiaal over de Koninklijke Rotterdamsche Lloyd te zien, een van de scheepvaartmaatschappijen die de verbinding tussen Nederland en Nederlands-Indië onderhielden. Een zaal was gewijd aan Louis Couperus, de beroemde Haagse literator met Indische roots. Op de zolderetage konden bezoekers genieten van de geuren en kleuren van de Indische keuken, de muziek van Indo-rockers en herinneringen aan de Pasar Malam Besar.

Jan Willem Maurits Klomp (27 januari)

Jan Klomp (geb. 1922) was decennia lang het boegbeeld van het Haags Gemeentearchief – een statige heer onder wiens toezicht bezoekers van de studiezaal zich in gewijde stilte mochten buigen over de door hem aangereikte archivalia. Jan Klomp, vernoemd naar zijn adellijke grootvader van moederskant, was een geboren en getogen Hagenaar en met zijn deftige spraak duidelijk een wiens wortels niet in het veen maar in het zand lagen. Hij behaalde in 1943 het gymnasiumdiploma en werd na de bevrijding volontair bij het Gemeentearchief aan het Rijswijkseplein. Na zijn aanstelling in april 1946 lagen zijn belangrijkste activiteiten in de studiezaal en bij historisch onderzoek, maar al snel werd hij ook met andere taken belast. Hij kreeg de leiding over het secretariaat en de huishoudelijke dienst, als rechterhand van gemeentearchivaris dr. W. Moll, met wie hij privé eveneens een nauwe band kreeg. Als tweede man van het Gemeentearchief werd Klomp ook daarbuiten actief. Zo zat hij van 1958 tot 1966 in het bestuur van Die Haghe en schreef hij vijf artikelen voor het Jaarboek, onder meer over de achttiende-eeuwse kunstenaarsfamilie La Fargue. In de jaren zeventig veranderde zijn wereld. Allereerst door de verhuizing van het archief naar het moderne kantoorgebouw aan de Loosduinseweg en vervolgens door de razendsnelle ontwikkeling die het archief zelf onderging, met – onder aansturing van een nieuwe gemeentearchivaris – een nieuw beleid, veel nieuw personeel, een nieuwe organisatie en nieuwe technieken. Klomp, die inmiddels de rang van referendaris bekleedde, gaf er de voorkeur aan zich nu te beperken tot wat, bij al dat moderniseringsgeweld, voor hem een kermtaak bleef: ouderwetse en gedegen dienstverlening. In 1981 koos hij, 58 jaar oud, er uiteindelijk voor om na 35 jaar dienstverband afscheid van het archief te nemen. Hij trok zich terug op het buiten

Foto P.G. Kempff, 1981.

Zesschepelhoek in Eerbeek, dat hij in 1962 van Willem Moll had geërfd. Ruim drie decennia later is hij op 90-jarige leeftijd overleden in het verzorgingshuis Klein Engelenburg te Brummen. Hij werd begraven bij zijn vriend Willem Moll. Het vormde de afsluiting van een tijdperk. Een man die altijd in het verleden had geleefd, was nu zelf verleden tijd.

Overleden Hagenaars in 2013

Samengesteld door Renske Boosman

januari

1. Arie Molenkamp, 74, ereid van SV Loosduinen. Molenkamp werd in 1952 lid van de voetbalvereniging en speelde 15 jaar in het eerste elftal. Geruime tijd maakte hij deel uit van het bestuur. Op 3 november 2012 werd het terras voor het clubgebouw naar Arie Molenkamp vernoemd.
4. Richard Polak, 65, kunsthandelaar. In 1975 opende hij een galerie aan de Parkstraat. Polak had een voorkeur voor de Haagse en Romantische School. Zijn 25-jarig jubileum vierde hij met de uitgave van een kunstboek en een tentoonstelling in Panorama Mesdag. Begin jaren negentig verhuisde hij zijn kunsthandel naar de Jan van Nassaustraet 17 waar hij over meer vierkante meters beschikte.
11. Herman Singelenberg, 75, oud-journalist bij onder meer *Het Vaderland*.
27. Jan Willem Maurits Klomp (Jan), 90, oud-referendaris Haags Gemeentearchief (zie fotobijschrift).
31. Mr. Antonius Emanuel Maria Ribberink (Ton), 85. De in Voorburg woonachtige Ribberink was van 1968-1988 algemeen rijksarchivaris.

februari

3. Ton Hemmes, 60, verenigingsmanager van de Haagse Voetbal-, Cricket- en Hockeyvereniging 'Houdt Braef Stant' (HBS). Hemmes speelde jaren als aanvoerder en laatste man in het eerste voetbalelftal van HBS. Hij werd later voorzitter en in 2009 verenigingsmanager. In december 2012 werd hij benoemd tot lid van verdienste. Daarnaast was Hemmes gedurende vele jaren nauw betrokken bij de Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden als voorzitter van de Medezeggenschapsraad van de christelijke basisschool De Vliermeent, voorzitter van de Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad, bestuurslid en sinds september 2011 lid van de Raad van Toezicht.
9. Drs. Anna Isabella van der Bol (Ankie), 65, werkzaam bij het VSB Fonds Den Haag en omstreken, en later Fonds 1818 (zie In Memoriam).
16. Ferry Windsant, 62, zanger, componist, tekstschrijver en arrangeur. Bij radiostation City FM presenteerde hij eerst het programma *Beatnach* en later *Ferry's Choice*. Windsant kwam uit een familie van operazangers en dansers. De Hagenaar speelde als puber met zijn broer Ron in bandjes als Pre-tentions en Group United. Met zijn zus Maggie trad hij in de jaren tachtig op onder de naam Emotion. Muziekiefhebbers uit Den Haag namen op 22 februari massaal afscheid van Ferry. De grote zaal van uitvaartcentrum Ockenburgh bleek te klein.
19. Jan Heijligers, 90, architect. Hij werkte in de jaren vijftig als hoofdarchitect bij de gemeente Den Haag. In die periode ontwierp hij bijgebouwen voor de Dienst Gemeentewerken in het St. Hubertuspark. Heijligers ontwierp ook clubhuizen voor tientallen sportverenigingen, onder meer voor voetbalclub Quick. Een van zijn bekendste scheppingen is de uitbreiding van het Gemeentemuseum, die hij ontwierp samen met Sjoerd Schamhart. Na een verbouwing in 2002 zijn in dit gebouw aan de

Nieuwe Haagse archieven in 2013

Samengesteld door Frans van Rooijen

Het Haags Gemeentearchief verwerft jaarlijks nieuwe archieven en aanvullingen op reeds beheerde archieven. Sinds 2010 hanteert het Haags Gemeentearchief negen thema's die ook voor het acquisitiebeleid van particuliere archieven en collecties leidend zijn. Deze thema's zijn: Sport, Democratie en Burgerschap, Cultuur, Economisch Leven, Onderwijs, Ex-koloniën, Koninklijke Stad, Internationale Stad, Tweede Wereldoorlog. In het overzicht zijn de geacquireerde archieven gerangschikt per thema. Er werden in totaal elf archieven ontvangen met een gezamenlijke omvang van ruim 30 meter.

Het tussen haken vermelde beheersnummer (bnr) verwijst naar het nummer waaronder het archief bij het Haags Gemeentearchief is geregistreerd.

Deze archieven zijn veelal nog niet door middel van inventarissen toegankelijk en in een aantal gevallen bovendien nog niet of beperkt raadpleegbaar. Wie een nieuw verworven archief wil inzien, kan het beste hierover eerst contact opnemen met het Haags Gemeentearchief.

1. De leden van Kegelclub Vrijaf van Vrouwen met hun partners op het Vredesdiner op 22 december 1945. Foto Douwes.

Sport

Kegelvereniging Vrijaf van Vrouwen (bnr 0843), 1942-1947, 0,1 meter.

De kegelclub Vrijaf van Vrouwen werd opgericht in 1941 door de heren J.C. Vermaat, P.A. de Wolf en J.P.B.M. van Solt en heeft aantoonbaar bestaan tot 1947. Dit fragmentarchief bevat enkele foto's van bijzondere gebeurtenissen – waaronder een bevrijdingsdiner – en het cluborgaan. Het is toegevoegd aan het bestand Fragmentarchieven.

Publicaties over Den Haag in 2013

Samengesteld door Ph.A.M. Swenker
Met aanvullingen uit voorgaand jaar

Geschiedenis

Bruin, Willem de, 'Maarten van Rossum zaaide dood en verderf', in: *Historisch Nieuwsblad* 22 nr. 7/8 (jul/aug 2013), p. 44-53.

Maarten van Rossum (1478-1555) bezette in 1528 Den Haag.

Lok, Mathijs, 'In het teken van de eendracht. 200 jaar nationale herdenking van "1813"', in: *Geschiedenis Magazine* 48 nr. 8 (november 2013), p. 29-33.

Viering 200 jaar onafhankelijkheid van het Koninkrijk der Nederlanden.

Panhuysen, Luc, 'Blinde volkswoede. Overal in de Republiek, op straat, in de cafés, op de trekschuiten, is het op 21 augustus 1672 het gesprek van de dag: de brute moord op de broers Johan en Cornelis de Witt en de verminking van hun lichamen in het centrum van Den Haag één dag daarvoor', in: *G-Geschiedenis Special* 4 nr. 4 (mei 2013), p. 46-47.

Prud'homme van Reine, Ronald, *Moordenaars van Jan de Witt. De zwartste bladzijde van de Gouden Eeuw*, Utrecht, Amsterdam, Antwerpen 2013, 230 p.

Onderzoek naar de moordenaars van de gebroeders De Witt op basis van o.m. de Haagse notariële archieven.

Prud'homme van Reine, Ronald, 'Wie waren de moordenaars van de gebroeders De Witt?', in: *Geschiedenis Magazine* 48 nr. 6 (september 2013), p. 20-24.

Schulten, Kees, *1813 Oranje boven! Holland is vrij!*, Den Haag 2013, 160 p.

Beschrijving van de totstandkoming van de omwenteling.

Uitterhoeve, Wilfried, *1813 - Haagse bluf. De korte chaos van de vrijwording*, Nijmegen 2013, 405 p.

Beschrijving van de gebeurtenissen in 1813 in 24 Nederlandse plaatsen.

Tweede Wereldoorlog

Berkel, Benien van, *Tobie Goedewaagen (1895-1980). Een onverbeterlijke nationaalsocialist*, Amsterdam 2013, 475 p.

Ook verschenen als proefschrift 2012. Goedewaagen (1895-1980) was als secretaris-generaal van het Departement van Volksvoorziening en Kunsten verantwoordelijk voor de nazificatie van de Nederlandse cultuur.

Grimm, Peter, en Harm Hazewinkel, 'Pander. Een Haagse familietragedie (1-3)', in: *Bulletin Air War 1939-1945* 338-340 (feb-mei 2013), p. 5-11, 6-11, 4-8.

Vliegtuigfabriek Pander tijdens WO II.

Keuls, Yvonne, *Koningin van de nacht*, Amsterdam 2013, 271 p.

Roman over een Haags halfjoods gezin in de Tweede Wereldoorlog.

Schuppen, Steven van, 'De grote volksverhuizing. Effecten van de aanleg van de Atlantikwall', in: *Holland regionaal historisch tijdschrift* 45 nr. 2 (2013), p. 71-74.

Samenstelling van het gemeentebestuur van Den Haag op 31 december 2013

Dagelijks bestuur

Burgemeester

J.J. (Jozias) van Aartsen, verantwoordelijk voor Openbare Orde en Veiligheid, Algemene Bestuurlijke Aangelegenheden en Representatie.

P.W.M. (Peter) Smit (VVD), Verkeer, Binckhorst en Vlietzone; stadsdeelwethouder van Leidschenveen-Ypenburg.

Wethouders

J.M. (Marnix) Norder (PvdA), Stadsontwikkeling, Volkshuisvesting en Integratie; stadsdeelwethouder van Scheveningen.

mw. I.K. (Ingrid) van Engelshoven (D66), Onderwijs en Dienstverlening; stadsdeelwethouder van Haagse Hout.

B.A. (Boudewijn) Revis (VVD), Financiën en Stadsbeheer; stadsdeelwethouder van Segbroek.

H.P.M. (Henk) Kool (PvdA), Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Economie; stadsdeelwethouder van Laak.

mw. M.D. (Marjolein) de Jong (D66), Cultuur, Binnenstad en Internationaal; stadsdeelwethouder van Centrum.

Gemeentesecretaris

mw. A.W.H. (Annet) Bertram

K.P. (Karsten) Klein (CDA), Jeugd, Welzijn en Sport; stadsdeelwethouder van Loosduinen.

R.S. (Rabin) Baldewsingh (PvdA), Volksgezondheid, Duurzaamheid, Media en Organisatie, Archeologie en Monumenten; stadsdeelwethouder van Escamp.

Nieuwe straatnamen in 2013

Samengesteld door Corien Glaudemans

Bohemen en Meer en Bos (Bohemen en Meer en Bos)

Piet Vinkplantsoen (Hoek Heliotrooplaan, Kijkduinsestraat en Machiel Vrijenhoeklaan); Pieter (Piet) Vink (1927-2002), wethouder van Den Haag, 1970-1986, locoburgemeester van Den Haag, 1978-1986, ereburger van Den Haag.

Bouwlust (De Uithof)

Abdis Eustachiastraat (Abdis Fredericastraat - Abdis Johannastraat); Eustachia van Brakel, abdis van Leeuwenhorst van 1484-1493.

Centrum (Kortenbos)

Kortenbospad (Bij de Westermolens - Gedempte Sloot, door buurtpark Kortenbos); al in de veertiende eeuw is Kortenbos vermeld als leengoed van de graaf van Holland. In 1877 is Kortenbos als bouwgrond aan de gemeente verkocht. De naam van het oude leengoed is overgegaan op de buurt.

Binckhorst (Binckhorst)

Von Geusastraat (kruist onderdoor de Utrechtsebaan uitkomend in de Von Geusastraat in Voorburg); jhr.mr. Willem Arnoud Alting Lamoraal von Geusau (1805-1868), burgemeester van Voorburg, 1850-1855.

Haagse Bos (Haagse Bos)

Filosofenpad (pad in het Haagse Bos evenwijdig aan de Benoordenhoutseweg, kruisend de Laan van Nieuw Oost-Indië, uitkomend op de Leidsestraatweg); de naam

Philosophenpad komt al in de negentiende eeuw voor in de literatuur en op oude plattegronden. Filosofenpad is in het verleden ook Noorderpad, Filosofenpad, Filosofen Laantje, Koningspad en Noorder- of Philosophenpad genoemd.

Kraayenstein en de Uithof (Kraayenstein)

Nicolaas van Akenstraat (Monsterseweg - Abe Lenstraweg); Nicolaas Anthonius Marinus van Aken (1871-1929), in 1897 medeoprichter en voorzitter van de Haagsche Hockey & Bandy Club (HHBC), de eerste hockeyclub in Den Haag, mede-initiatiefnemer tot de oprichting van de Nederlandsche Hockey en Bandy Bond (NHBB), voorloper van de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond, voorzitter van de Zuid-Hollandse IJvereniging.

Stenen Kamer (uitkomend op de Madesteinweg); voormalige middeleeuwse boerderij met aparte stenen woonruimte, de 'stenen kamer'. In de middeleeuwen stond in Madestein een boerderij met een aparte stenen woonruimte: de 'stenen kamer'. De historische gegevens over de eigenaren van de boerderij gaan terug tot 1281. Het oudste bewaard gebleven deel van de 'Stenen Kamer' is de dertiende-eeuwse kelder. Op de plek van de stenen kamer, bouwde de familie Paets het buitenhuis Madestein. In de tweede helft van de negentiende eeuw kreeg het landhuis opnieuw een boerderijfunctie. Delen van het landhuis werden afgebroken en in 1910 werd het stalgedeelte uitgebreid. Tot 1970 is de boerderij verpacht, drie jaar later is het bouwwerk gesloopt.

Kroniek over 2013

Samengesteld door Renske Boosman

januari

1. In de meeste wijken van Den Haag is het nieuwe jaar op feestelijke wijze ingeluid. Het aantal incidenten daalde ten opzichte van vorig jaar; zo verminderde onder meer de hoeveelheid autobranden. Ongeveer tienduizend mensen maakten op nieuwjaarsdag in Scheveningen een frisse start door deel te nemen aan de jaarlijkse duik in de Noordzee. Roland Kieft, musicus en programmamaker, is de nieuwe artistiek directeur van het Residentie Orkest. Ouders kunnen vanaf vandaag hun zoon of dochter vanaf de leeftijd van één jaar aanmelden op één Haagse basisschool. Binnen het jaar horen ouders vervolgens of hun kind op de school van hun keuze terecht kan. Het wordt daarmee niet meer mogelijk dat ouders, soms al vlak na de geboorte, hun kind bij meerdere scholen aanmelden en aldus wachtlijsten met dubbelingen ontstaan. Het *Nieuw Spreidingsplan Haagse Bibliotheken*, dat vorig jaar door de gemeenteraad is aangenomen, voorziet in 12 wijkfilialen die verspreid zijn over de stad. Een opgedragen bezuiniging van 2 miljoen euro wordt gerealiseerd door sluiting van zes vestigingen. Met ingang van vandaag zijn er, naast de hoofdvestiging aan het Spui, de volgende wijkfilialen van de openbare bibliotheek: Transvaalkwartier, Escamp, Wateringse Veld, Haagse Hout, Laakkwartier, Leidschenveen, Ypenburg, Nieuw Waldeck, Loosduinen, Scheveningen, Segbroek en Bomenbuurt. Gesloten worden de wijkbibliotheken: Schilderswijk, Bouwlust, Moerwijk, Benoordenhout, Spoorwijk en Statenkwartier/Duinoord.

Door stopzetting van de subsidiëring door de gemeente Den Haag moet Theater de Regentes zijn deuren sluiten.

2. De gemeentelijke nieuwjaarsreceptie wordt opgeleust met de uitreiking van de Haagse Pluim aan de Tong Tong Fair, een video-boodschap waarin VN-chef Ban Ki-moon de stad feliciteert met het 100-jarige Vredespaleis en een toespraak van burgemeester J.J. van Aartsen die de honderden aanwezigen prijst voor hun inzet voor Den Haag.
10. Eind vorig jaar werd bekend dat Den Haag geen Culturele Hoofdstad zal worden in 2018. Ook de stad Utrecht is niet meer in de race. Uit het juryrapport, dat het Utrechtse college van b en w vandaag naar buiten heeft gebracht, blijkt dat de jury het Haagse programma onvoldoende uitgewerkt vond. Bovendien was de financiering onduidelijk en miste de jury aandacht voor 'etnische conflicten in de stad'. Ook constateerde de jury dat Den Haag meer een internationale dan een Europese stad lijkt te willen zijn, door nadruk te leggen op het thema 'recht en vrede'.
12. Een groep sympathisanten van de uitgeprocedeerde asielzoekers die eerder drie maanden lang actie voerden in een tentenkamp op de Koekamp, kraakt een voormalige rooms-katholieke kerk aan de Sportlaan. De Allerheiligst Sacramentskerk was in 2008 onttrokken aan de eredienst en stond al geruime tijd leeg.
14. Tijdens het Haagse Sportgala in het AFAS Circus-theater worden de voetbalvrouwen van ADO Den Haag gekozen tot Sportploeg van het Jaar. Trainster

Register

Samengesteld door Paul de Kievit

A

- A12, Autosnelweg 255
 ABN AMRO Mees Pierson, Bank 6, 8
 AD Haagsche Courant 227, 228, 266, 272
 ADO Den Haag, Voetbalclub 227, 230, 249, 258, 259, 263
 AEGON NV 169, 172-175, 184
 AFAS Circustheater 258
 AGO Levensverzekering Maatschappij 169
 AMEV Levensverzekering NV 169
 ANDO Zie: Algemene Nederlandse Drankbestrijders Organisatie
 ANWB 185, 201, 202
 ANVV Zie: Algemeen Nederlandsch Werklieden-Verbond
 ARCADIS Nederland BV 192
 ARCAM Zie: Amsterdam, Architectuurcentrum
 ARP Zie: Anti-Revolutionaire Partij
 Aa, Abraham Jacob van der 72
 Aardenburg 2
 Aartsen, J.J. (Jozias) van 5, 6, 197, 212, 214, 215, 250, 258, 260-265, 267, 269, 272
 Abbenhuis, A. (Sandra) 251, 262
 Abdis Eustachiastraat 253
 Abdis Fredericastraat 253
 Abe Lenstraweg 253
 Abels, C.G. (Catharina) 251
 Acaciastraat 239
 Academie van Beeldende Kunsten, Koninklijke 66, 229-231, 266
 Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen 70
 Achenbach, Andreas 78
 Acket, Paul 225
 Adams, L. 49-51, 59
 Adriaan Maasplein 257
 Aduard, Otto Lewe van 54
 Afvoerkanaal 162, 189
 Agentschap van Financiën 49
 Agentschap van Marine 36
 Agentschap van Oorlog 37, 57
 Agnes, Kerk/parochie van de H. Zie: St. Agnes, Kerk/parochie van
 Ahn, Anna 130, 139-141
 Ainecy comte de Montpezat, Henri Auguste d' 75, 77
 Aken, Nicolaas Anthonius Marinus van 253
 Alberti, Willeke 225
 Alblas, René 268
 Albrecht van Beieren graaf van Holland en Zeeland en hertog van Beieren-Straubing 14, 16, 28, 273
 Alexanderstraat 189
 Algemeen Dagblad 266
 Algemeen Mijnwerkersfonds van de Steenkolenmijnen in Limburg, Stichting 169
 Algemeen Nederlandsch Werklieden-Verbond 108, 110, 117
 Algemeen Nederlandsche Bond ten behoeve van Algemeen Stemrecht 98, 99
 Algemeen Rijksarchief 247, 273
 Algemene Burenhulp Leyenburg 236
 Algemene Burenhulp Morgenstond 236
 Algemene Nederlandse Drankbestrijders Organisatie (ANDO), afdeling Den Haag 239
 Algemene Rekenkamer 200
 Alkmaar 140
 Allerheiligst Sacrament, RK Kerk van het 258
 Alphen aan den Rijn 184
 Alphen aan den Rijn, Archeon 206
 Amadeus, Woon- en winkelcomplex 261
 Ambachtsheer, H.F. (Henk) 184, 194
 Ambassade van Amerika 241
 Ambassade van Egypte 232
 American Petroleum Company 199
 American Protestant Church of The Hague 239
 Amerika, Verenigde Staten van 46
 Amicitia, Gebouw 190
 Amsterdam 2, 31, 33, 50, 53, 55, 59, 62-65, 73, 83, 88, 89, 98, 103, 105, 109, 113, 115, 117, 118, 122, 124, 141, 176, 182
 Amsterdam, Architectuurcentrum (ARCAM) 182
 Amsterdam, Burgemeester Cramergracht 176
 Amsterdam, Burgemeester Tellegenhuis 182
 Amsterdam, Heineken Music Hall 259
 Amsterdam, Herengracht 73, 182
 Amsterdam, Het Scheepvaartmuseum 259
 Amsterdam, Hoofddorppweg 167
 Amsterdam, Jodenbreestraat 182